

igor kotjuh

*loomulikult
eriline
lugu*

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

Toimetanud Tiina Hallik
Kujundanud Vivika Kalt

Autoriõigus tekstile: Igor Kotjuh
Autoriõigus tõlkele: Aare Pilv
Autoriõigus saatesõnale: Jan Kaus

Kirjastus Tuum, 2017
Harju 1, 10146 Tallinn
www.tuum.ee

ISBN .....

Trükikoda .....

igor kotjuh

*loomulikult
eriline
lugu*

luuletused proosas

vene keelest tõlkinud Aare Pilv

Tallinn 2017

*Autor tänab 33 lugejat,
kellele ta algselt avaldas Facebookis
selle raamatu luuletused*

16. juuli

vihmane suvi mõnede päiksepäevadest järjehoidjatega, pidev niiskus tihedal murul ja kassitapp, mis võtab tihedasse sõlme kohevad väljakasvanud põõsad, laisk jalgpall prantsusmaa väljadel ja tuul, mis mängib aias tuulelillega; naabrikõuts ületab kartlikult õue – öö jooksul on ta välistrepile jäetud ämbrist ära vedanud kuus kala, kaks on järel, ahven ja roosärg; inimesi lõmastav veoauto nice'is ja parlamendihoonet pommitav helikopter türgis, vaesed, vaesed tomatid on veel rohelised

22. juuli

ükskord tegin kellelegi heateo. kas tõlkisin kellegi teksti või viisin kellegi autoga kohale või midagi kolmandat, neljandat, viiendat. aga täna anti mulle kirjanike liidus purk mett. „tuli üks noormees, jättis sinu jaoks” kes see oli, ei mäleta, mille eest tahtis ta mind tänada, ei mäleta. sildile oli kirjutatud minu nimi, „aitäh”, kinkija initsiaalid. ei tea isegi seda, kas maksab taastada mälu järgi selle loo üksikasju või piisab sellest ootamatust riimist endast – ühest heateost ja ühe inimese tänulikkusest

23. juuli

kord ta vallatles, kord käitus rõhutatult tagasihoidlikult, kord virvendas virmalistena, näidates maailmale oma andeid ja võimeid, kord läks eraklusse, sekeldustest väsinud, temas olid koos ekstravert ja introvert, seepärast tundis ta end vahel tõmblukuna, sättides endas kokku vastastikku teineteist välistavaid omadusi, et siis võiks lukk neid mööda libiseda, kinnitades iga hamba vastaspoole kahe hamba vahele

7. august

nelikümmend aastat kui mingi ekvaator, mis jagab elu-
loo eelnevaks ja järgnevaks, optimismi täis minevikuks ja
ettevaatlikuks tulevikuks, paberile tulvavateks sõnadeks ja
sõnade ebaehtsust nägevaks kogemuseks, nagu piir möödu-
vate ärevushoogude ja kepikõnni vahel; nelikümmend aastat
– otsekui teadvustatud valik poes olevate uute raamatute ja
koduraamatukogu läbi lugemata raamatute vahel, nagu tee
algus olemusliku ja ehtsa, läbipaistva ja lihtsa poole

7. august

vestlused: sumeritest hitlerini, punakhmeeridest trans-trömerini, portugalist võru keeleni, munk xuanzangist lenini vanemateni, soome-ugri substraadist mendelejevini, sapphost nabokovini, ladina maksiiimidest prantsuse roppusteni, poolast lao-zini, du fust tšerepanovite vedurini, pius v-st vene kriminullideni, eesti rahvalauludest kirikuslaavi keeleni, indoneesiast kuusiseni, rooma impeeriumist arvo pärdini jne jms – sergei zavjaloviga külas jaan kaplinskil

19. august

on olemas luulet, mis nimetab asju nende oma nimedega. küsib, mis tegelikult toimub. ja on luulet, mida on vaja mõistatada. kus kired keevad vahel üheainsa sõna ümber, mida ennast tekstis polegi.

kõik magavad. akna taga loksud meri ja pimedal luhal kõnnivad valged hobused. toas lõhnab õunte ja värskete soolakurkide järel. vilguvad tähed ja jaaniussid. vihma ja kella on öösiti kuulda tavalisest selgemini, nende aste on praegu nagu rivisamm.

kelle heaks töötavad verbid, kui magavad neid lausuvad suud. kellele lõhnavad õunad? kellele vilguvad tähed? kellele koputab vihm?

kuskilt lähedalt lendas mööda öökull

22. august

avameelsus lugejaga, püüdlus selle poole ja selle vältimine. püüdlus, sest nii on aus. vältimine, sest milleks end võõra ees alasti võtta. rääkida salajasest nii, et see lubaks autoril säilitada oma väarikuse ja ei kutsuks lugejas esile ehamugavust. kuidas kirjutada seksist nii, et see ei tunduks labane või triviaalne? kuidas kirjutada vaesusest nii, et see ei näeks välja vilets või haledust tekitav? kuidas kirjutada surmast nii, et see ei paistaks klišeena või müüdiloomisena? avameelsus kui kunst rääkida delikaatselt otse, kuid peenes serveeringus, et sõnad ei tunduks liiga rasked, kuid ka ei muutuks väärtusetuks. avameelsus kui anne ja töö

25. august

õrnad suhted vaesusega, sageli on nad tuttavad neile, kellel on rikas siseilm ja raske materiaalne olukord, kes püüab temast mitte mõelda, kuid ei saa teda eirata (nagu naabreid), kes saab pisikest abiraha ja ostab selle eest lastele kommi, kes läheb kohtamisele ja tööle sama kleidiga, kes on harjunud tegema head nägu halva mängu juures. vaesus vormib sellist inimest, tehes ta natuke näitlejaks ja natuke molluskiks, eriliseks ja arulagedaks

9. september

olla fotol mõtlik või naeratada. püüelda sisuka vestluse poole või rahulduda pingpongiga „kuidas läheb? – hästi!” elada piirialal – see tähendab pidevalt balansseerida selle vahel, kuidas on tavaks ühtedel ja teistel, saates ühtedele naeratusega foto ja teistele ülesvõtte tõsisest endast, püüda nii seal kui seal esitada küsimus, kuidas läheb, et seejärel juhtida vestlus vajalikku sängi. lääne- ja ida-euroopa, arenenud ja arenev majandus, kujunev ja noor demokraatia, ammused ja noored kultuuritraditsioonid, individualism ja kollektivism, religioon ja ateism, vali ja vaikne kõne, tagasihoidlikkus ja silmapaistev käitumine, feminism ja patriarhaalsed igandid. õhku läbistavad vastandlike praktikate, kommete, maailma-vaadete kiired. piiriala ja selle rikas, külluslik, segane, arusaa-matu keskkond, oleneb, kuidas vaadata

10. september

surev puškin pöördus oma koduraamatukogu raamatute poole: „hüvasti, sõbrad!” võimatus aega tagasi pöörata, astuda samasse jõkke teist korda, tühistada hirmus õnnetus. kurbuse tunne – iseenda oma ja kellegi teise oma. kahju ilmaaegu tehtud tööst, ilmaaegu tuntud murest, ilmaaegu kogetud ilust. kahju on isegi süütust fraasist, mille vestluskaaslane muuhulgas ütles, kuid mis on nii võrratu, et kui seda mitte kirja panna, siis tunduks see barbaarne möödalask. sõber jutustab: „minuga juhtus loomulikult eriline lugu”, aga sinu jaoks on see sündmus. ja nõnda õngitses poeesiat inimeste kõnest, otsekui võimaldaks see peatada aega, otsekui oleks selles mingi mõte

11. september

kui vähe on vaja, et aru saada, kui vähe sa tead. piisab vaid, et kodust väljuda, vaadata mitut sorti rohtu ja põõsaid, mis akna all kasvavad, osata neid kirjeldada – kõik need roheline varjundid, mida sisaldavad erineva vormi ja tihedusega lehekesed, mis kasvavad vastamisi ja ühekaupa, madalatest kõrgeteni – osata neid kirjeldada, kuid mitte osata neid nimetada. värske õhk ja anonüümsete taimede maailm

15. september

olla mitte juht, vaid juhitud; elada mitte tänu, vaid kiuste;
sõltuda asjaoludest nagu mingil turniiril, kus positiivne
tulemus sõltub mitte ainult isiklikest jõupingutustest, vaid
ka grupi teiste kaasvõistlejate kohtumisest; olla pesu nööri,
laud ehitaja seljas, purjus inimene sõbra õla najal; võidelda
iseseisvalt meeleheite ja eufooriaga

16. september

üks on tulvil plaane, kuid peab võitlema raske tõvega, ja haigus osutub lõpuks tugevamaks; teine ei kurda tervise üle, kuid tunneb niivõrd tugevat pettumust elu suhtes, et ei näe sel mõtet; kolmas sõidab autoga sõprade juurde, kuid ei tule juh-timisega toime, lendab maanteelt välja ja saab surma; neljas sõidab pärast õist vahetust koju, lendab maanteelt välja, kuid jääb terveks ja vigastusteta; elu kui arhitektuuristiilide korratu segu; nagu linn, kus kaja kajab oma äranägemist mööda

17. september

raamatud väljuvad autoritest ja elavad oma elu nagu kõrre otsast eraldunud seebimullid. kuid vahel on nii huvitav kõrvutada teost autori välimusega: kevadet ülistavad pidulikud värsid kõrvuti need kirjutanud luuletaja häälega, vägivallastseene täis romaan kõrvuti selle kirjutanud proosakirjaniku füüsiliste andmetega, monumentaalne nimi kaanel kõrvuti selle omaniku üldise välisilmega. kõigel sellel pole muidugi mingit suurt mõtet. sest teksti imeline ühtelangemine tema kirjutaja isiksusega võib vaimustada samavõrd kui vasturääkivus nende vahel

17. september

tahaks olla lauake baaris, iste bussis, jope jalutuskäigul, riiul saunas, paat kalalkäigul, käärid juuksuris – et vaid teada saada, kuidas inimesed elavad, kas või natukegi

18. september

mind unustanutest võiks kokku panna linna, kirjutas brodski. aga mulle kangastub teistsugune linn – linn, kus elavad mu vanemad, kus elab mu klassivend, karatefilmide armastaja, kus elab mu sõber, kokk ja gastronoomiliste tekstide autor, kus elab mu austaja, raamatukoguhoidja ja kirglik näitusekülastaja, kus elab üks mu lemmikluuletaja kuuekümnendaist – tema poeetiline universum oli täis absurdi, kus elab kaugelt tuttav vanem poetess, kes on ande, kodanikujulguse ja tagasihoidlikkuse eeskuju... lühidalt, minu telefoni alles jäänud numbritest ja sotsiaalvõrgustiku profiilidest, mida kunagi kasutasid kallid kadunud, võib varsti kokku panna linna

24. september

noor dramaturgineiu kutsus külla. laua taga istusid: indoneesia kultuuri spetsialist, laevateki laadungi kinnitamise spetsialist, personalivaliku mäenedžer, neuropsühholoog, merebioloog, teatrikriitik, ajakirjanik, moelooja, programmikirjutaja ja muusik, kes mängis trianglit. seltskond nagu orkester või lillekimp. mõnedel on annet laia sõpruskonna peale, nad korraldavad oma elu nagu ideaalset näidendit

24. september

täna on mu riigis presidendivalimised. rahva teenrid valivad rahva teenrit. selles teemas on nii palju igapäevast ja rutiinset, et peaaegu võimatu on sellest rääkida allegooriliselt, distantseeritult, otsekui eemalt. presidendivalimised on nagu maanteemagistraal, mille teekate ulatub üle kogu riigi. see on muidugi hüperbool. ma kirjutan neid sõnu tallinnas, kirjainekorteris vanalinnas, üle tänava on estonia teater, kus praegu valitakse presidenti

25. september

silmale nähtamatute asjade ilu: bretoni ja soupault' magnetväljad, malevitši must ruut, duchamp'i fontään, cage'i 4'33", abramovići kunstnik on kohal

silmale nähtamatute asjade ilu: vaakumtekstid, monostihhon, vabavärss, proosaluuletus, ülilühijutt

silmale nähtamatute asjade ilu: väikese lapse lalin, sõprade embus, mõttekaaslaste suhtlus, kahe teineteisele sümpaatse inimese lähenemine ja kaugenemine

27. september

septembri lõpp. lapsed on harjunud kooliskäimisega, keha on harjunud jope kandmisega, silmad on harjunud märkama kollaseid lehti. viimased soojad päevad ja esimesed külmad ööd. uue rutiini ja sügava une aeg. jaheda toa ja kuuma ahju aeg. ja õrna-õrna supi aeg – supp lõhe ja kartuliga, porgandi ja selleriga, sibula ja küüslauguga, loorberilehe ja musta pipraga, või ja rõõsa koorega, soola ja suhkruga

28. september

on raske kiretult hinnata oma välimust ekraanil, oma häält raadios, oma esinemist konverentsil. nagu ka vastata küsimusele, miks peaks kedagi huvitama see, mida kirjutasid mõni aasta tagasi või päris hiljuti

8. oktoober

küsi minult suitsu ja viruta vastu nina, nii et lahmaks verd, või anna vastu vahtimist, nii et lööks sädemeid, või vastu hambaid, nii et kõhiksin kaks esihammast välja, või jalaga makku, nii et ma ei saaks end kaua sirgeks ajada, või madalamale, nii et meelekohtades hakkaks pitsitama, või kaikaga selja tagant vastu pead, nii et kukuksin selili. miks ma küll niimoodi? miks üldse niimoodi

10. oktoober

see veider tunne, kui istud tugitooli, võtad eest prillid ja juuksur palub sul pea otse hoida, su silmad näevad peeglist su ähmast siluetti, peale mida laguneb pilt tükkideks, otsekui rasked suitsurõngad, ja selle asemele ilmub mingi lödi, edasi peab valima – kas vaadata peeglistse pingsamalt, selleks tuleb silmi kissitada, mis teeb su naljakaks, või sulgeda silmad, mis teeb su ebaviisakaks, või siis vaadata ilma pingutamata õhku peegli ja enda vahel, pilgutades ripsmeid nagu vasikas, möödaminnes meenutada mingeid lapsepõlvseene, tavaliselt valid kolmanda variandi, lähed sellesse ära, kuni kuuled kuskilt enda kohalt: valmis, kuidas meeldib? sa paned prillid ette ja, jõudmata end vaadata, ütled: väga hea, aitäh!

12. oktoober

nii suur sündmus, et on raske täiel määral tema mastaapi ette kujutada, praegu teab sellest vaid mõni inimene, kuid üsna varsti hakkavad sellest rääkima isegi võõrad inimesed, tarvitseb vaid sellest mõelda, kui süda hakkab kiiremini lööma, soov sellest rääkida on nagu ülekeev piim, sellest saab murrang, sensatsioon, pommuudis, sellest teada andval meedial muutub kohe ilme: ajalehed muutuvad ovaalseteks, telestudios läheb käima valgusmuusika, raadiosaateid hakkavad katkestama ooperikatkendid ja kodulehed omandavad külili lebava makaroni välimuse. sellest saab uudiste uudis, mida on võimatu mitte tähele panna

12. oktoober

kui luuletused võivad mõnikord tulevikku ennustada, siis tuleb neile sagedamini see võimalus anda. tuli mõte, kirjuta! tekkis idee, kirjuta! kogesid uut tunnet, kirjuta! äkki saab mõni luuletus sulle teed näitavaks täheks

(Milano)

13. oktoober

vahel juhtub nii: ärkad keset ööd ega suuda kohe aru saada, kus on toa väljapääs; tahad sõbraga kokku saada, aga viimasel hetkel meenub, et oled praegu teises linnas ja isegi teisel maal; ja veel igasugused lubadused, mis kord on meeles, kord mitte; ja elutempo, kus kord jõuad, kord mitte; unulikkus ja väsimus – igatsuse ja romantika, romantika ja igatsuse segu

(Porto)

13. oktoober

psühholoogid soovivad puhkuse ajal hoiduda sotsiaalvõrgustikest, sest värvikad pildid kaugetest maadest võivad teistel depressiooni tekitada. seda nõuannet on kasulik meeles pida, kui oled kodust eemal, pildistad silmadega ja telefoniga erivärvilisi majakesi ja vanaaegseid väljakuid, eiffeli projekti järgi ehitatud silda ja sellelt avanevaid vaateid ookeanile ja mägedele. elegantne ja kaootiline ilu, millega ühed on harjunud, mis teisi puudutab pisarateni, kolmandaid viib melanhooliasse. täna olen ma õnnelik

(Porto)

14. oktoober

suure linna elanik mõtleb harva loodusest, külaelanik mõtleb harva laiadest bulvaritest, lõunamaa elanik ei suuda ettegi kujutada, et umbes oktoobri keskel saabuvad esimesed hallad. ja põhjalaiuste elanik imestab aasta ringi kestva suve üle. igale teesile on antitees, ühele väljakujunenud asjade seisule – teine väljakujunenud asjade seis. minu luuletustes võiks olla vähem seoseid konkreetse kohaga ja rohkem pöördumisi planeedi elanike poole, vähem sotsiaalseid probleeme ja rohkem humanistlikke ideid. ja ma ise võiks olla vähem impulsiivne, vähem kategooriline, vähem jutukas. mõistlikum, rahulikum, tagasihoidlikum

(Porto)

14. oktoober

sellest tuleb kindlasti luuletus kirjutada, lausus mu kallis dima. asi juhtus portos: me läksime toidupoekesse, et osta portveini. müüja, kes oleks sobinud meile emaks, pakkus mitut sorti ja näitas enda lemmikut. me valisime selle ja palusime klaase. naine naeratas ja palus oodata. siis läks ta tagaruumi, pesi puhtaks kaks viskiklaasi ja pani need lahkelt letile. palju see maksab, küsisime. see on kingitus, vastas ta. ja soovis, et veedaksime tema linnas meeldivald aega

(Porto)

17. oktoober

ja sa kiirendadki, rebid end maast lahti ja lendad Lendad edasi
lendad üles lendad alla Kõige põnevam on alla Vaba lange-
mine Ilma takistusteta ilma jõupingutuseta ilma katsumusteta
Silmitsed oma värssse oma elu inimesi oma elus ja hingel hak-
kab nii soe Naeratad vabanenult heledatele triipudele taevas
Keskpäev pool päeva lennujaam

(Vigo – San Simon)

17. oktoober

on jalgpallureid, kelle tehnika ja kiire mõistus ei võimalda ennustada nende tegevust väljakul, mäng on nende esituses kirkas pidupäev. nii on ka luulega: on luuletusi selliste peadpöörivate petekatega, et sind valdab vaimustus. näiteks: kõrgstiili ja prosaismide segamine, metafooride lükkimine värssidele, tavalise vestluse imeks muundamine. kui kaunis see on, kui kaunis

(San Simon)

2. november

juhtub, et kohtad inimesi: nõöbid kurguni kinni, hoiavad distantsti, on rõhutatult viisakad, räägivad üldlausetega. ja on selline tunne, nagu oleks inimlikkus neile võõras: nad ei kurvasta, ei söö kätega, ei käi tualetis, ei seksi.

juhtub, et kohtad inimesi: nad räägivad valjusti, on maitsetult riides, pealetükkivad, joovad ohjeldamatult. ja on selline tunne, et inimlikkus on neile võõras: nad pole olnud väikesed, ei tunne häid kombeid, ei käi teatris, ei oska abstraktselt mõelda.

juhtub, et on tunnetuslikult huvitav kohata rühma tundmatuid inimesi, mis aja jooksul osutub üldse mitte rühmaks, vaid väga erinevate isiksuste juhuslikuks kogumiks

(saint-simon–tallinn–paide)

2. november

armastatud luuletaja doris kareva tunnistas ühes intervjuus, et pole oma tütrele eraldi ausust õpetanud, sest olla korralik inimene on loomulik. ja tütar küsis iseseisvat elu alustades emalt: miks sa pole mulle rääkinud, et väljaspool kodu on kõik teisiti? ma olen dorisest noorem ja tema tütrest vanem, kuid suudan end ette kujutada nii ühe kui teise positsioonis. minu lapsepõlv möödus nii, et ma ei osanud isegi mõelda sellest, et inimest võiks vihata tema juudi päritolu pärast, et naistele võiks sama töö eest maksta vähem kui meestele ja et paljud punapead said koolis peksta. ah, doris! ah, lapsepõlv

13. november

kaks lauda eemal istus ideaalne nägu: täielik ovaal, sile valge nahk ja suured sinised silmad. kaks aastaega, kaks puhast värvi: talv ja suvi, lumivalge ja järvesinine. ühe laua kaugusel muutus see nägu looduse imest kunstniku teoseks. paljudest klaasikildudest koosnevaks portreeks, vitraažiks kosmeetikast, kortsukestest ja naeratusest. mida tähendab veetlus

14. november

täiskasvanud räägivad nii: „pole võimalik pidevalt orgasmi kogeda, vahel on vaja puhata”. mind huvitab selles juhuslikult pealt kuulnud fraasis teine pööre: on võimatu luuletusi kirjutada orgasmi ajal. luulele on omane hoida distantse sündmuste epitsentrist. aga kuidas kirjutada luuletusi 21. sajandil, mis on „rünnak ameerikale”, „terroriaktid prantsusmaal”, „sõda ukrainas”. mis on „põgenikud”, „propaganda”, „jõukultus”. kuidas siin puhata või distantse hoida, kui kõike on nii palju ja see on nii lähedal

30. november

- mida sa ülikoolis õppisid?
- ... (muusika mängib kõvasti, ei saa aru)
- kus sa töötanud oled?
- ... (muusika mängib kõvasti, ei saa aru)
- millega sa praegu tegeled?
- mmm... võiks öelda, naudin elu.

naine küsib, mees vastab, munaliköör, mõlemad umbes
60-aastased

1. detsember

see uduvine, mis lahutab õhtut ööst, vürtsitatud kustuva päikese kiirtega suvel või sätendava pakasega talvel, see uduvine, mis teeb lühinägeliku nägijaks ja nägija lühinägelikuks, lubades silmata kellegi siluetti, mis on justkui sihvakas, justkui maitsekalt riides, justkui üksildane, ja ei saagi aru, kas ta läheneb sulle või eemaldub sinust. sellistel minutitel tundub miskipärast, et see on unistuse või õnne kuju

13. detsember

Pikk kitsas selg Kartlikud õlad Krunni keeratud juuksed
Väätidena ripuvad käed Rahutu loomus Nõtke nagu kõrkjas
Elav nagu elavhõbe

Kontserdil

13. detsember

sõnavabadus ideoloogia tuulte käes lakkab olemast sõnavabadus ta muutub üleküpseks kastaniks mis lõhkeb vastu maad kukkudes tangide vahele pigistatud pähkliks millest varsti võetakse välja hing sõnavabadus ei saa olla sõnavabadus kui ta peab riietuma vaikimisse ega tohi väljuda sisediaaloo raamidest

19. detsember

miks peab olema just nii: kui sinu lemmikirjanikele antakse moskvas auhind ja sa avad eestis pudeli veini, et neid kaudselt õnnitleda, siis just sel ajal tapetakse türgis venemaa saadik ja berliinis sõidab veoauto jõululaadal rahva sekka? kuidagi ei suuda mõista seda maailma, millega leian üha vähem ühist ja kus tunnen end üha võõramana

21. detsember

sõidad kirjandusfestivali korraldustoimkonna koosolekule – kõrvalrajal sõidab kahuriga sõjaväeseadeldis. uus valitsus lubab tegelda vähemuste probleemidega – sotsiaalmeedias keegi kaebab, et talle kingiti kaupluses vähemuse keeles kalender. ma ei taha rünnata ega end kaitsta, olla välispoliitika pantvang ega sisepoliitika vahend. ma tahan lihtsalt elada, kui ma võin midagi paluda

3. jaanuar

„venemaal tuleb kaua elada – kõik näed elu jooksul ära!” õpetab kogenud literaat irooniliselt noort kolleegi. ja selles fraasis on ühtaegu kuulda nii käsk kui ettemääratus, stoiiline kannatus ja tundmatu tulevik, liikumine ja maastiku üheilmelisus. nagu ühenduskoht sõitva rongi kahe vaguni vahel. nagu uusaasta detsembri ja jaanuari terroriaktide vahel. nagu euroopa eilse ja tänase vahel, ja edasi

7. jaanuar

keegi on öelnud, et kirjutab luulet suurtele eelkäijatele. keegi teine – et kirjutab järeltulijatele. võrrelda end mineviku parimate meistritega või püüda oma ajast ees olla – need on kaks teineteist väärt väljakutset. aga kuidas on nendega, kes kirjutavad ilma igaviku pärast muretsemata. või nendega, kes üldse ei kirjuta. meenutan oma ukraina vanaema, tema kirju külast. tehtud tööde kirjeldamine, jutt koduloomadest, uudised naabritelt ja sugulastelt, tulevikuplaanid ja õnnistussoovid. need kirjad olid kirjutatud konarliku käekirjaga vene ja ukraina segakeeles. me juubeldasime, kui neid kirju saime. see tema elu, minevik, tulevik, igavik ja kirjandus – mis on siin mida väärt ja mida saaks sellest maha tõmmata

9. jaanuar

ma ei taha lugeda sõjast, poliitikast, rassismist. ei taha lugeda küberkaitsest ega küberrünnakutest, tugeva tugevusest ega nõrga nõrkusest, vanast ega uuest maailmakorrast. ei taha mitte üheski tekstis kohata võltsuudiseid, siltide külgeriputamist, rahvuslikke hüüdnimesid. liiga palju olevikku, otsekui puhutaks kitsas toas täis tohutut õhupalli, mis üha rohkem surub välja mälu, segades naasta täiskasvanud minal laps-mina juurde

13. jaanuar

No kus sa nüüd lähed Mine-mine Ainult sina mõistad mind
Kui kaua võib magada Aitab vigurdamisest Ei tohi niimoodi
käituda Kui hea sa oled Ütles vanaema kassile ja koerale
lehmale ja hobusele silitas nende koonu ja kostitas peo pealt
Milleks talle või neile neid jutuajamisi vaja oli Kust tuleb see
spontaanne puhas omakasupüüdmatu headus

14. jaanuar

Keerata polt lõpuni sisse Et ei hakkaks logisema ja et keere ei puruneks Süüa kuni kõht on täis Juua kuni janu on täis Armatseda kuni orgasmini Tervemõistuslikkus praktilisus usaldusväärsus on meie sõbrad Aga ilma nendeta on teine lugu Töötada kuni uni tuleb peale Magada töö alguseni Ja tähtjad ja ühistransport ja hüpped perroonilt lahkuva rongi viimasesse vagunisse

18. veebruar

ta lebas keset laia voodit, selili, käed kukla taga, tema pilk oli üle rinnakorvi ja kõhu suunatud jalgadele, mis olid põlvist kõverdatud ja kujutasid endast täisnurkse kolmnurga kaht külge, üles sirutatud vasak jalg sarnanes tohutu sambaga, aga parem jalg kaldus kergemeelselt paremale poole, meenutades sirget koolivihikus, nende vahel oli näha aluspükste tumedat riidet, mis jäljendas muistse linna kontuure või siis savipinnast, mis on valmis sobival ajal muutuma kunstiteoseks

20. veebruar

uus aasta ei alga igal pool esimesel jaanuaril, õppeaasta ei alga igal pool esimesel septembril ja töönädal ei alga igal pool esmaspäeval. need ja teised tinglikkused meenutavad mulle vatiga täidetud kobrat, mis on hirmus laste mängus ja ohutu täiskasvanute maailmas. vahel tundub, et ainus tähtis universaalne etalon on iga üksiku indiviidi elu, et kui vähemasti elu on olemas – küll tinglikkused kasvavad niigi peale. kuid sõda kriipsutab ka selle teesi maha

26. veebruar

tuttav maantee näeb öösel välja peaaegu võõrana. sirge teelõik hakkab kurve võtma ja tavalised pöörded muutuvad kolm korda järsemaks, teetulbad muutuvad oma varjudega kokku sulades ja neist eristudes liliputtideks, kes kipuvad rataste alla. öine maantee on nagu nõiutud maailm, mis kaotab oma jõu hommikupäikese käes

8. märts

kuidas peaks elu olema korraldatud, nii et vaataksid kella
alles 22:22 ja 0:00?

10. märts

kummaline on kohtuda oma nimega, nagu ei kirjutakski inimene, vaid nimi luuletusi ja artikleid, saadaks e-kirju ja jätaks postitusi sotsiaalmeediasse. nagu naine pole objekt, vaid isiksus, nõnda ka mina pole Игорь Котюх või Igor KotjUh, vaid keegi teine, meeleolulanguste käes kannatav inimene, juba üht-teist näinud ja milleski veel kogenematu mees, isa, luuletaja, lähedane sõber oma sisemise minaga, kellega ma pidevalt koos aega veedan. milline tähtede ja silpide järjestus on võimeline mulle vastama, mind iseloomustama, olema mu nimi

12. märts

milline olen ma 55- või 64-aastaselt, kas ma hakkam noorte üle torisema, kas olen ikka veel enda jaoks huvitav, kas suudan 73-aastaselt kirjutada luuletusi teises keeles, kas olen ikka veel avatud uutele ideedele, uutele mõtlejatele, uutele raamatutele, kas jääb alles huvi elu vastu kõigis ta ilminguis, nii et ma ei redigeeriks ega tsenseeriks arusaamatuid kohti. kas jään sama uudishimulikuks, sama leplikuks, sama vabaks, lubades igapähele mõelda oma mõtet, lubades igapähele pidada end õnnelikuks, lubades elul minna oma rada

12. märts

tolmukübemed ja seebimullid, kes oleks võinud seda arvata, tolmukübemed ja seebimullid on millegi poolest sugulased, nad helgivad eredas valguskiires, püüeldes veendunult ülespoole, otsekui oleks neile vastu näidustatud unustus, vananemine, kurvastus. kõik nagu inimestelgi

16. märts

- siin on nii imeline kevad, kirjutab tuttav lyonist.
  - siin on nii imeline kevad, kirjutab sõbratar londonist.
  - siin on nii imeline kevad, hüüatab endine kolleeg portost.
- ja lemmikluuletaja lisab:
- üleeile nägin piiritajaid, aga täna hommikul pääsuke siin siracusas. kevad läheneb ja linnud liiguvad tasapisi põhja poole, meie juurde.

märtsi keskpaik, akna taga on lumi. eestimaalased on laiali lennanud kes kuhu. aga minu kass, mu kõuts, käib mööda aknalauda ja kuulatab vaikust. kuidas on piiritajatega, kuidas pääsukestega, kas on juba kohale jõudnud?

1. aprill

elada õunapuude ja herneste keskel, lume ja küttepuude keskel, kalosside ja puhvaikade vahel ning järsku kanduda kahe tuhande kilomeetri kaugusele õitsvasse linna ja ingliskestega tänavatele, *performance*'idega saalidesse ja restoranidega väljakuile, taevani ulatuvasse hotelli ja *casual*-ülikonda; istuda *lobby's cappucino*-tassi taga ja raputada pabertorukesest suhkrut paksu vahu peale; vaadata, kuidas terakesed vähekesehaaval uuristavad piimakirmesse murrukohta, pärast mida vajub magus mäeke põhja; nõnda varised unne

(Kiiev)

2. aprill

ma ei oska magada. mõelda vaid! – minna magama! see tähendab lühendada päeva, lõigata läbi mõte, asjad kõrvale lükata. minna magama, see on nagu jätta end millestki heast ilma, alandada enda tasu. ma ei oska magama minna, selleks peab juhtuma ime väljastpoolt: et keegi kustutaks tule või et ma ise lülituksin välja

(Kiiev)

4. aprill

hirmus on uinuda, et ei juhtuks midagi hirmsat. hirmus on ära sõita, et ei juhtuks midagi hirmsat. tundub, et kuni ma ei maga, kuni asun paides, säilib maailmas mingisugunegi tasakaal: keegi ei sõida veoautoga rahvamassi, ei lase end turul õhku, ei jäta pommi metroosse. tuleb välja nii: mitte magada on halb, magada tähendab võtta enda peale süü

(Kiiev), 3. aprillil toimus Peterburi metros terrorirünnak

16. aprill

sellised oleme mina ja mu luuletused.

mina: kerge kalake nõtke selgrooga, rajan oma trajektoori oma äranägemist mööda, pööran eemale veealustest hoovustest ja teravatest hammastest, peidan end mutta ja soojendan end päikse käes.

mina: panen padjale vaevatud pea, siplen jalgadega, et tekk sirgu saada, see katab keha poolenisti või kuni lõuani, kui järsku kukub tekilina seest välja punane keel või pudenevad kalliskivid või voolab välja jõgi, mis kannab mu imedemaale.

mina: jooksen aja peale, olen kiirabi, tagaajaja. ma pean järele jõudma sellele, kellest on ette teada, et ta on minust kiirem.

sellised oleme mina ja mu luuletused

22. aprill

muusikakoolis on sein pragunema hakanud, kitsas kabinetis, kus õpilased harjutavad klaveripalu. suur pragu jookseb laest seina keskpaigani, ahenedes ja jagunedes allpool hulgaks väikesteks pragudeks, otsekui jõgi ja lisajõed, otsekui pisiarutlusteks lõhutud kommunikatsioon, otsekui mõte, mis on oma sabadesse eksinud

23. aprill

ka 11. mail tuli lumi maha. mitte midagi teha ja väsida. elada kaua ja elust vähe aru saada. absurdsem võib olla vaid surm. me võime lahkunust rääkida, kuid need on jutud „seljataga”. me võime temast vaikida, kuid sellega kustutame inimese mälust. kuidas mitte olla kohtumõistja surma küsimuses? sest surma jaoks on ju surnu võrdne elavaga ja vastupidi. aga meie ei saa võrdsuspõhimõtte pärast tuua surnut ellu tagasi ega surra kõik ühe eest

* Kuupäev luuletuses muutub seni, kuni tuleb maha 2017 aasta kevade viimane lumi

26. aprill

vaatan mõnede vanemate meeste nägusid nagu arheoloogilisi esemeid. püüan leida nende praeguse näo – naha iseloomuliku kulunud-oleku, ilme, kortsude, üldise kuma – seost elulooga, asjaga, millega nad on kaua ja meeledli tegelnud. olen näinud nägusid, mis on kogunud endasse piltide uurimist galeriides, luuletuste kirjutamist, džunglites viibimist. need inimesed on olnud väiksed lapsed ja poisikesed ning on saanud sellise omapärase ja väljendusrohke näo kandjateks. vaatan neid ja mõtlen endast: milliseks muutub vanaduses minu nägu? mis üllatab temas noori, kes praegu on äsja kooli läinud või pole veel sündinudki

10. mai

kuidas olla rahul, olles rahuldamata? et kerge naeratus lastuks üle näo ja kataks kinni suust väljuvad sõnad. et ta oleks loomulik, nagu on loomulik lumi mägedes või soojus autojuhi näol, kui ta sõidab päikselise ilmaga. kuidas olla rahul ilma põhjuseta? nagu poleks maailmas üksindust ja töötust, mõistmatust ja eneses urgitsemist. kuidas olla alati rahul – tohutult, kõvasti, palju RAHUL OLLA

23. mai

see muutub juba rutiiniks, tavaliseks sammuks, skeemiks. tendentsiks, eritunnuseks, aja märgiks. kõigepealt komistad ajakirjaniku tekstile sotsiaalmeedias: „Otsin inimesi Manchesteris. Jah, kommentaari jaoks.” seejärel avad uudised: „Plahvatus Manchesteris tappis 22 inimest.” muutuvad maad ja linnad, muutub hukkunute ja kannatanute hulk. iga kord erutud: see on juba liiast! ja juba varsti loed uutest ohvritest

4. juuni

üha vähem kuulun endale. nagu õunapuult minema lendavad
õied õunapuule. nagu kassi seljast kukkuv karv kassile. koorun
endalt, nagu koorub koor kuivalt raolt. „mina” esimeses isikus
ei võrdu „minaga” kolmandas isikus. mu sisemaailm ei võrdu
mu välise käitumisega. minu esitatud küsimuste hulk ei võrdu
mulle esitatud küsimuste hulgaga

11. juuni

läbipõlemine haarab keha endasse nagu vesi aukliku paadi. mida edasi liigud, seda raskem on sõuda, seda rohkem veab põhja. andekas kolmekümne ühe aastane kirjanik kirjutab nekroloogi andeka kolmekümne kahe aastase kirjaniku surma puhul. kirjutab siiralt, vaoshoitult, targalt, ja samal ajal lööb siin-seal välja mingi lapselik kohmetus. noorte surm ja nekroloogid on ebaloomulikud ja ebaloomilised. et surmast kirjutada, peab kaua elama

11. juuni

istutasin vaarikaid, istutasin musti ja valgeid sõstraid, istuta sin õunapuid, istutasin murelipuid, istutasin astelpajusid (poisi ja tüdruku!), istutasin tulpe, iiriseid, krookusi, nartsisse, hüatsinte ja roose. kastsin, jälgisin neid, rääkisin iga taimega. linnadžunglite laps, kes puutub esmakordselt mitmekümne aasta järel loodusega kokku

14. juuni

вахел мытлен: микс вене турист, няхес лондони тянавал
ребаст, хюйаб: ваата, брити ребане! кас поле ний, ет лон-
дони ребане он лихтсальт ребане? нагу москва, таллинна
йа берлийни ребане? йа инимесед: кас мейл он сарнасед
картусед йа арусаамад ыннест? кас лондони йа москва
инимесед кардавад вягивалдсет сурма? кас таллинна йа
берлийни инимесед армаставад ома лапси? ряагиме эри-
невайд кеэли, куйд олеме икка неэдсамад инимесед, тей-
нетейсе пеэглид йа пеэгельдусед

20. juuni

juuniküüditamise ohvrite mälestuspäev, kesklinna ostukeskuse juures on vahetunud tänavareklaam. sõdurikiivriga habras neiu kutsub inimesi astuma kaitseliitu. „üks põhjus. eesti” kuulutab kiri plakatil. sarnased üleskutsed on riputatud ka kiievi tänavatele: „on selline elukutse – kaitsta kodumaad”. ärevuse juured ja sõjateema pidev kinnistumine on avalikus ruumis. sõjatehnika demonstratsioon, madallennud, õppused linnatingimustes. kamuflaažis inimesed saavad mõtete valitsejateks, kes ainuüksi oma väljanägemisega jutustavad julgeolekust ja sõjast

21. juuni

„sa lihtsalt helista mulle homme ja ütle, et sinuga on kõik korras,” palub lohutaja haiget. „muidugi, teeme nii,” naeratab haige. ta ütleb niimoodi, kui tal on tühine häda, aga ka isegi siis, kui ta homme peaks surema. sest teise pärast muretseda on raskem kui iseenda haiguse pärast

27. juuni

Kadedaks teevad need omadused, mis sul endal puuduvad.

11a poeg sorteerib kruvisid.

2. juuli

tallinnas toimub noorte laulu- ja tantsupidu. tuhanded kooliõpilased tantsivad keskstaadionil. kümned tuhanded laulavad lauluväljakul. rahvariided, säravad näod. lapsevanemad teevad selfie'sid peo taustal ja riputavad fotosid sotsiaalvõrgustikku: leia siit oma laps. samal ajal pakub üks hea tuttav välja ühe viisi mõõta vabadust: kui kaugel asub koht vabas õhus, kus saaks vähemalt tund aega valjusti raamatut lugeda ja keegi ei häiriks sind. mulle on lähedane laulupidude rõõm ja terav soov eralduda loodusesse. üks täiendab teist, üks on mõeldamatu teiseta. ühe maa kaks poolust

10. juuli

öösel ekslesin alatskivi kandis, otsides autole kütust. ei leidnud. pidin sõitma tagasi – mööda liivi muuseumist rupsil, mööda liivi viimasest elukohast koosal, mööda aovere teed tartu poole. õhtul lugesin liivi elulugu liivi muuseumis, ta rännakutest luules, jala, nägemustes. päeval mõtlesin liivi luulele – et selle kõla määrab l-häälik, et selles on laulu algeid, et see on läbi imbunud loodusest

HARJUTADA JA KAOTADA TASAKAALU

Jan Kaus

Igor Kotjuh kirjutab siinses raamatus „silmale nähtamatute asjade ilust”, millele järgneb loetelu erinevatest ilukirjanduslikest lühivormidest („vaakumtekstid, monostihhon, vabavärss, proosaluuletus, ülilühijutt”). See iseenesest kirjandusele suunatud lause, mis markeerib autori kirglikku suhet lühivormidega, on aga laiemaltki, kahekordselt kõnekas.

1.

Esiteks haakub vajadus lühivormide ilu järele Kotjuhi kirjanduskriitilise tegevusega, aga ka tema varasema loominguga. Pole sugugi tähtsuseta, et Kotjuh on püüdnud oma vabavärssi – millel pole kaasaegse vene luule kontekstis nõnda enesestmõistetavat positsiooni kui eesti omas – nihutada luule traditsioonilistest vormidest kaugemale, praktiseerides näiteks vabavärssi ja esseistika vahevormi, mida ta on ise nimetanud „esseemiks”. Seetõttu ei räägi „silmale nähtamatute asjade ilu” tsitaat ainult lühiproosa kütkestavusest, vaid Kotjuhi laiemast huvist žanripiiride ja nende vaheliste hämaralade ja üleminekute vastu. „Loomulikult eriline lugu” on küll Kotjuhi esimene proosaluuleteos*, ent tema kirjandusliku tegevuse

* Kasutan siin „proosaluule” määratlust lihtsuse huvides, aga ka seetõttu, et Kotjuh seda ise teeb, sestap väldin „miniatuuri”, mis on „proosaluulest” pisut laiemat tähendusväljaga sõna.

loogikat vaadates mitte sugugi erandlik samm, vaid pigem eelnenu jätkamine uues vormis. Samavõrra kui proosaluule on talle vahend jutustamiseks lugusid mingil erilisel viisil, on see ka osa laiemast eesmärgist, soovist – kui kasutada geograafilisi metafoore – hulkuda žanrite piirialadel.

Proosaluule sobib selliseks hulkumiseks ülihästi, sest juba žanri nimetus kõlab vastuoluliselt – miski, mis taotleb olla ühtaegu proosa ja luule. Kirjandusloost on teada, et seda suhteliselt noort vormi, mille iseseisva eksistentsi alguspunktiks peetakse prantsuse romantistliku kirjaniku Aloysius Bertrand'i 1842. aastal avaldatud teost „*Gaspard de la nuit*” – paremini on teada sajandi teisel poolel ilmavalgust näinud Charles Baudelaire'i „Väikesed poeemid proosas” ja Arthur Rimbaud' „Illuminatsioonid” –, pole kipunud eriti tõsiselt võtma. Seda võib-olla just taotlusliku vahepealsuse tõttu – kipub ju proosapoeem olema tavalisest proosatekstist fragmentaarsem ja üürikesem, traditsioonilisest luuletekstist kõnelisema moega ning üldisemaltki juhuslikkuse muljet soodustav. Samas ei tasu unustada, et just juhuslikust muljest sündinud või sellena mõjuv napp tähelepanek võib tabada asjade seisu, silmale nähtamatute asjade ilu. Igatahes – eesti kirjandusloos, kus proosaluulet (või proosaluule määratlusega sobivaid lühivorme) on teiste hulgas kirjutanud Juhan Liiv ja Friedebert Tuglas, puudub mu teada žanrist põhjalik, ülevaatlik käsitlus. Näiteks lätlastel on ette näidata Kotjuhi põlvkonnakaaslase Kārlis Vērdinši 2010. aastal ilmunud doktoritöö „The Social and Political Dimensions of the Latvian Prose Poem”, mis püüab käsitleda läti proosaluulet ühiskondlikult kõneka ja pideva traditsioonina. Võib-olla peaks asjasse süüvima just Igor Kotjuh ise, kes on kirjutanud mitmest

piiripealsest žanrist nagu nn *enter*-luule või monostihhon?*

Kuidas õieti proosaluulet iseloomustada? Nagu juba mainitud, on tegu žanriga, mis ammutab teistest žanritest – proosast ja luulest. Kuna olen isegi üsna palju proosaluulet kirjutanud, olen püüdnud asja endale mitte liiga keeruliseks teha ja üldistada umbes järgnevalt: proosaluule võtab raamid proosast ja jooned luulest. Proosaluuletust kallutab luule suunas näiteks see, et sealt puudub enamasti süžee, selle asemel domineerib mulje, subjektiivne uitmõte või tundmus, mingi momendi ülestähendus, „kogetu visuaalne heiaustus” – nii iseloomustab Tuglase „Eoseid” Jaan Undusk (vt Friedebert Tuglas, „Valik proosat”, Avita, 2009, lk 618). Mulle tundub, et Kotjuh püüab proosaluule hetkelisust võimendada, alustades-lõpetades oma tekste otsekui poolelt lauselt, tema laastude alguses puudub suur täht, lõpus pole punkti. Sedasi toob tekst meelde oja, mis korraga maa alla kaob, et siis järgmisel leheküljel jälle pinnale ilmuda. Proosaluule rõhutatud ajutisus aga ei tähenda, et oja ei suudaks ulatuda silmapiiri taha, et tekst ei võimaldaks refleksiooni, üldistuseni ulatuvat ontoloogilist mõtisklust või ka sotsiaalset kommentaari, mis võib kiskuda proosapoeemi esseistika poole. Luulega seostab kõnealust vormi ka lühidus – mahuliselt ulatub proosaluuletus paarist-kolmest reast paari-kolme leheküljeni –, mis eeldab kontsentreeritud, tihedat sõnastust. Seost proosaga on kergem märgata, piisab vaid pilgust teksti ülesehitusele, selle välimusele. Tõsi, nagu sageli, on asi keerulisem ning

** Ei tasu jätta tähelepanuta, et nii nagu Kotjuh on suure huviga käsitlenud Liina Tammiste 2013. aastal ilmunud luulekogu „Refresh”, mis oli esimene Eesti *facebook*-luule kogu, sisaldab ka „Loomulikult eriline lugu” tekste, mis ilmusid algselt Facebooki postitustena.

siinne saatesõna pole vist kõige parem koht kõikvõimalike erisuste markeerimiseks – seegi tõdemus aga viitab žanri paljulubavusele, avatusele – kirjanik, tule ja katseta! Kotjuhi katsetus illustreerib proosaluule võimalusi juba puhtalt vormilises mõttes, kuna tekstide kuupäevastamine tekitab seose päevikužanriga.

2.

Tagasi „silma nähtamatute asjade ilu” juurde. Kuna Igor Kotjuhi huvitavad vahevormid, siis võib siin rääkida žanri-
valiku ja elutunde vahelisest seosest. Nagu sai juba vihjatud, võimaldab proosaluuletus erinevate tunde- ja kõnelaadide kontsentreeritud sõnastusi filosoofilisest mõtisklusest emotsionaalse purskeni. Sellest lähtuvalt tundub Kotjuhi üldisemaltki esindavat maailmavaadet, mida võib nimetada teadlikuks asetumiseks vastandite piirile. Kirjutamine kui tasakaaluharjutuste seeria. „Loomulikult erilise loo” üheks põhiteemaks võib pidada autori sisemisi balansiootsinguid. Näeme asetumist kahtluse ja enesekindluse vahele, et ühel momendil püüda „...vastata küsimusele, miks peaks kedagi huvitama see, mida kirjutasid mõni aasta tagasi või päris hiljuti”, mõned leheküljed hiljem aga hüüatada, et „tuli mõte, kirjuta! tekkis idee, kirjuta! kogesid uut tunnet, kirjuta!” Teisal avaldub tasakaalu vajadus varjamise ja avameelsuse vastuolus: „avameelsus lugejaga, püüdlus selle poole ja selle vältimine. püüdlus, sest nii on aus. vältimine, sest milleks end võõra ees alasti võtta.” Kuid tasakaaluotsing ei puuduta ainult autori suhet oma kirjutusse ja kirjandusse üldisemalt. Olles

jõudnud viiendasse kümnendisse, asetab Kotjuh kogu oma elutunde vaheolekusse: „juba üht-teist näinud ja milleski veel kogenematu mees”. Siit terendab tasakaaluotsing teadmiste ja teadmatuse piirialal. Tasubki küsida, kas pole proosaluule selliseks otsinguks ideaalne väljendusvorm, sest asub ühtaegu väljendusrikkuse ja väljendamatus piiril? Kui me tõstame igapäeva voolust välja ühe motiivi, hetke, elemendi ja päästame selle unustusest, tihendame selle kõnekaks, paljastame samas ühtlasi kõik selle, mida me ei suuda motiivis sõnastada, mis jääb sõnastatu kohale, tekstist välja.

Pole eriti üllatav, et vaimne köielkõnd toob endaga kaasa püüu hoida erinevaid vaateviise avatuna. Parema puudusel võiks Kotjuhi nimetada *leebeks* relativistiks; kellekski, kes püüab sõnastada mõistvust erinevuste suhtes, mõjumata tänu oma loomuomasele leebusele võitlevalt: „ma olen dorisest noorem ja tema tütrest vanem, kuid suudan end ette kujutada nii ühe kui teise positsioonis”; „mulle on lähedane laulupidude rõõm ja terav soov eralduda loodusesse. üks täiendab teist, üks on mõeldamatu teiseta”. Relativisti mure väljendubki hirmus oma hoiak kaotada, jäigastuda, valida vastandite ühtsuse asemel üks vastanditest: „kas jään sama uudishimulikuks, sama leplikuks, sama vabaks, lubades igäühel mõelda oma mõtet, lubades igäühel pidada end õnnelikuks, lubades elul minna oma rada”. See kõlab sarnaselt Kotjuhi luulealase esseega ta enda koostatud raamatus „Kius olla julge”: „Tööle hakkab mõtteahel: kui ütlen, mida pean luuleks, kuulutan samal ajal kehtetuks teistsuguse arusaama luulest, tahtmata seda ometi eitada, kuna leian, et ka sellel on eluõigus. Lõks.” (vt „Kius olla julge. Luuletajad luulest. 21 esseed”. Koostanud Igor Kotjuh. Kite, 2011, lk 88). Ja veel: „...luule on küll see, mida tema kohta

öeldakse, kuid lisaks sellele on ta midagi veel. Ma olen valmis tunnistama luuleks isegi sellist luulet, mida ma ei mõista” („Kius olla julge”, lk 89). „Isegi” kõlab selles lauses imelikult, sest teistsuguse tunnistamine ei tundu olevat Kotjuhile sugugi raske, pigem loomuomane. Ajal, mil relativistlik humanism on paljude jaoks muutunud vaat et sõimusõnaks, püüab Kotjuh sellest kõneleda ilma loosungiteta, pihtides, olgugi et ajuti kaldub ta ka programmilisema kõlaga sõnavõttudesse: „ррягиме эриневайд кеэли, куйд олеме икка неэдсамад инимесед, тейнетейсе пеэглид йа пеэгельдусед.”

3.

Ent kui tasakaaluotsing on nõnda valdav, siis tekib omamoodi vastuolu: kuidas tasakaalustada tasakaalusoovi? Kui harjutada tasakaalu, võib tahtmatultki ühes või teises suunas kaldu kiskuda. Enamgi, kas pole loomulik, kui balansseeritusega võib kaasneda teadlik soov aeg-ajalt tasakaalust välja minna? Kas ei sobi proosaluule kasutamine siingi näiteks Kotjuhi soovist tekitada oma kirjutusse väikestki vibratsiooni, anda sobiv vorm tema vastuolulisele suhtele kirjandusega, kus balansi otsimine võib vahelduda selle hülgamisega, ”kõrgstiili ja prosaismide segamisega, metafooride lükkimisega värssidele, tavalise vestluse imeks muundamisega”? Võib-olla ongi kirjanduses parim balanss balansi kaotamine või vähemalt nihutamine?

Samasugune balansivajaduse tajumise ja selle kõigutamise koosmõju iseloomustab Kotjuhi sotsiaalset ja laiemat ontoloogilist närvi. Balanss on küll tähtis enda suhtes, ent maailma

suhtes tuleb mõnikord balansist väljuda. Kotjuh sõnastab korduvalt maailma intensiivsust ja kompleksust, nimetades elu „arhitektuuristiilide korratuks seguks”, ning haaramatust, sedastades, et „minu telefoni alles jäänud numbritest ja sotsiaalvõrgustiku profiilidest, mida kunagi kasutasid kallid kadunud, võib varsti kokku panna linna”. Sestap tundub paratamatugi, et ka suhe tegelikkusega pole ühene, see ulatub osaamisest võõristuseni, mistõttu võib tulla ette, et „kuidagi ei suuda mõista seda maailma, millega leian üha vähem ühist ja kus tunnen end üha võõramana”. Kui võõristus viitab moodsa maailma ohtlikkusele, mis ümbritseb Kotjuhi teksti nagu sudu suurlinna – terrorirünnakud, pommiplahvatused –, kannab vajadust seda registreerida üks üldisem ontoloogiline hoiak, mille kohaselt on iga moment, iga asi, iga inimene märkamist (ja ülesmärkimist) väärt. Miks? Sest igas asjas ja inimeses kajab vastu maailm, või nagu kirjutab Rushdie: „Et mõista ühtainsat elu, peate alla neelama terve maailma” (vt Salman Rushdie, „Kesköö lapsed”, tlk Aet Varik. Varrak, 2009, lk 153). Justkui selle lause laiendusena kirjutab Kotjuh, et „tahaks olla lauake baaris, iste bussis, jope jalutuskäigul, riul saunas, paat kalalkäigul, käärid juuksuris – et vaid teada saada, kuidas inimesed elavad, kas või natukegi”.

Selle kõikehõlmava soovi tasakaalustamiseks kirjutab Kotjuh: „ma tahan lihtsalt elada, kui ma võin midagi paluda”. Aga kas „lihtne elu” pole samasugune oksüümoron nagu „proosaluuletus”? Eks autor tajub seda vastuolu isegi, sõnastades vajaduse – laename hetkeks neid Üdi kuulsaid sõnu – „ennast mitte maha magada”: „minna magama, see on nagu jätta end millestki heast ilma, alandada enda tasu”. Kui minajutustaja ei maga, siis „säilib maailmas mingisugunegi tasakaal”.

Kotjuhi tundlad on suunatud tegelikkusele ja kõigele sellele, mida see sisaldab. Olgugi et „Loomulikult eriline lugu” meenutab ülesehituselt Tõnu Õnnepalu raamatut „Kevad ja suvi ja”, on Kotjuhi hoiak Õnnepalu omast üsna erinev. Meenutagem üht tema *alter ego*: „Kunsti ja üksinduse vahel on mingi intiimne ja keeruline seos, see on peaaegu nagu abielu. Kunst sünnib üksinduses(t)” (vt Anton Nigov, „Harjutused”. Eesti Keele Sihtasutus, 2002, lk 154). See on romantiline vaade, mis võib oma kütkestavusele vaatamata osutada viljatuks või ohtlikuks, järeleandmiseks millelegi, mida John Fowles on nimetanud „kahekümnenda sajandi traditsiooniliseks tõveks”, „teise teisesuseks, kõige ja kõigi irrutatuseks” (vt John Fowles, „Daniel Martin”, tlk Viktoria Traat. Varrak, 2004, lk 774). Tõesti, kas tõmbumine vaimsesse atomismi, olgu see siis puhtalt isiklik või seotud mingi väikse, ülejäänud ühiskonnale vastanduva kollektiiviga, ei piira inimeste omavahelise mõistmise võimalusi ka 21. sajandi alguses?

Igor Kotjuh muidugi annaks romantismile kahtlusteta eluõiguse, ent ta ise ei otsi maailma kompleksusega distantsi. Õieti küll otsib ta *parajat* distantsi, ent sellegipoolest sünnib ta tekst kontaktis(t). Kui uskuda Kotjuhi saatel, et luule on „universumisarnane *pidevalt paisuv* tervik” („Kius olla julge”, lk 89), sobib luule ideaalselt peegeldama mitte ainult kihilist tegelikkust me ümber, vaid igapäevase suhet sellega. Kogu maailma virvarr, tohuvabohu ja kammajaa ei pea tooma kaasa iseenda taandamist, vaid maailma läbilaskmist, tasakaaluharjutust isiklike hoiakute ja pideva kontakti, enda ja teise vahel: „Nii hakkasin minagi kirjutama luuletusi, et rääkida teemadel, mis on tähtsad just mulle” („Kius olla julge”, lk 94).

Või nagu kirjutab samas raamatus Kalju Kruusa ehtsas leebe relativismi vaimus: „Ma tunnustan teistsugusust, aga oma luulet kirjutan ma eranditult oma kogemuse pinnal...” („Kius olla julge”, lk 102). Tegelikult sobiks viimasesse lausesse „aga” asemel „seetõttu”. Just maailma paljusus ning iga vaatevinkli väärtuslikkus (või vähemalt kõnekus) annabki õiguse lisada universumisarnasesse pidevalt paisuvasse tervikusse veel üks vaatepunkt, eriti kui vaade maailma kompleksusele on tekkinud hoolikal köielkõnnil, inspireerivate tasakaaluharjutuste ja -kaotuste saatel, leebes tundlikkuses, mida pole kunagi üleliia palju.

